

TABAKALERA

DEBORAH STRATMAN

“Editatze-gelan egiten da zinema”

Lur Olaizola

Victor Iriarte

Deborah Stratman (Washington, AEB, 1967) zientziaren bidez iritsi zen zinera. Fisika ikasteari utzi zion, bukatutakoan industria militararentzat lan egin beharko zuelakoan eta Arte Eskolan zinearekin egin zuen topo. Gustatzen zitzaion guztia zeukan zineak: optika, erlatibitatea eta mekanika; teknologiarekin erlazioa, bai eta Tarkovskyyk deskribatutako “denbora zizelkatzeko” aukera ere. Ekainaren 17an Tabakaleran izan zen Deborah Stratman berari eskainitako fokua saio bat aurkezteko. Zineari eta politikari buruz hitz egin genuen, bai eta soinuaren bidez mundua asmatzeko erari buruz ere.

Zientziatik zinera pasa zinenean zein zen zineari buruz zeneukan ideia?

Zine experimentalak ikusi nuen lehen aldiz hogeit bat urte nituen. Une horretan aurkitu nuen benetan hitz egiten zidan zine bat. Eta orduan ulertu nuen badaudela denbora erabiltzeko beste era batzuk. Ez dute zertan era erradikalagoak izan, baina badira literariotik urrun dauden erak. Nire pelikula ere hasieratik izan dira horrelakoak. Egin nuen lehenengoetariko bat dut gogoan: jendea filmatu nuen ilea moztzen zioten bitartean eta gero nik moztu nuen filma ile mozketa bat egingo banio bezala (barreak).

Nire lehenengo zine irakasleetako bat Peter Kubelka izan zen eta dudarik gabe kutsatu egin ninduen. Haren bitartez izan nuen nire lehen esperientzia denbora eta soinuarekin. Haren bitartez iritsi zitzaidan mozketa-idea. Astero elkartzan ginen bere mintegian eta bere *Unsere Afrikareise* jartzen zigan. Elkartzen ginen bakoitzean pelikula hori ikusten genuen. Besterik ez. Harrigarria zen. Zirrara sakona sortu zidan.

Zure filmografian nabari da lehen lan formalago hauetatik lan politikoagoetara eman duzun pausoa. Nola bilatzen duzu forma eta edukiaren arteko oreka?

Nire kasuan forma kontzeptu batetik ateratzen dela uste dut, bai eta aurreko forma bati aurka egitetik ere. Adibidez, *Illinois parables*, egin dudana azken filma bukatutakoan, ez nuen hasi nahi berriro beste pelikula erabat historikoa eta erabat neurtua egiten. Horren aurka egin nahi nuen. Gutxi erabili ditudan edo ezohikoak diren estiloak lantzea gustatzen zait beti.

Baina ez da galdera erraza, eta aldi berean, hori da funtsezko galdera. Orokorrean, zinemagile gisa ikusleek zine esperientzia bat izan dezaten nahi duzu eta pelikula ikusten ari direla senti dezaten ideia hori ezin zela beste era batean adierazi. Adibidez, Otolith Group. Ikaragarri gustatzen zaizkit eta oso onak direla uste dut, baina batzuetan beren pelikulak ikusten ditudanean, ideiak eta proposamenak bikainak iruditzen zaizkit baina iruditzen zait zinea galtzen ateratzen dela. Agian zinea ez da ideia horiek adierazteko formarik onena. Eta hori da helburua, ezta? Idazketaren bidez, argazki saiakera baten bidez edo bakarrik baten bidez ezi-

nezkoa litzatekeen zerbait ikusgai egitea zinearen bidez.

Ikusleen esperientziarekin lotuta, zure pelikulek ulermen maila ezberdinak onartzen dituzte. *Hacked Circuit*-en, adibidez, foley estudio bat ikusiko dugu eta foley artista bat *The Conversation* (Coppola, 1974) filmaren eszena bati soinu jarritzen. Pelikulako pertsonaia bere etxean ezkutatuta dauden mikrofono batzuen bila ari da. Pelikularen abiapuntuan Edward Snowden eta AEBetako NSA agintziaren espioitza kasuak zeuden, baina hori jakin gabe ere, pelikulak erabat funtzionatzen du. Ikusleak eta pelikularen harrera kontuan hartzen dituzu film bat egiten ari zarenean?

Etorkizunean pelikula batek izango duen harrerak ez du inoiz ere baldintzatzen nire lana egiteko era, baina garbi daukat oso zaila dela, erronka bat dela pelikula jende guztiarentzat egitea, eta aldi berean, erradikala eta konplexua izatea. *Hacked Circuit*-en kasuan, esate baterako, erretratu pelikula bat dela esan genezake, edo agian, foley artista bat lanean inoiz ikusi ez baduzu, foley artea ezagutu dezakezu. Maila horretan konekta dezakezu pelikularekin. Edo, agian, koreografiak daukan erritmo estrukturarekin, loop bat denez, paranoiaren antzeko zerbait sortzen da zirkuituan zehar eta kontrol sistema batean pentsa dezakezu, ezkutuko kontrol sistemetan eta abar. Ikusle bakoitzak maila ezberdin batean konekta dezake. Pelikulak egin ahala ere ikasten duzu eta ikusleek harritzen zaituzte. *Illinois Parables*-en kasuan, adibidez, asko harritu nau izan duen harrerak. Egin dudana pelikularik aspergarriena iruditzen zait niri eta beste lanak baino askoz ere gehiago ikusi da. Badirudi jendea Historia interesatzen zaio. Nola ez! Eta jendeak atsegin duela Historia istorioen bidez nola kontatzen den entzutea. Baina, hala ere, ez daukat erantzun zehatzik.

Pelikula bat egiteko prozesuak dituen bi momentu zehatzi buruz galdetzea gustatuko litzazuke: alde batetik, grabaketa eta kamerarekin daukazu erlazioa; bestetik, edizio gelarekin daukazuna. Askotan zure pelikulak musikalak iruditzen zaizkigu, edizio gelan sortzen dituzun sinfoniak direla eta.

Gehienetan nik neuk filmatzen ditut

nire pelikulak baina beste kameralariekin lan egitea ere gustuko dut. "Found footage"-ekin [aurkitutako irudiekin] lan egiten dudanean beste kontu bat da, baina norbaiti nirekin filmatzeko eskatzen badiot, garbi izan behar dut erabat fidatzen naizela eta elkarrekin komunikazioa ona dela. Era honekin lan egiteak begirada zabaltzen dizu, filmatzen ari zarenean nahiko miope bihurtzen baitzara. Hala ere, uste dut nik oso harreman ona daukadala nire kameralariekin. Ez naiz filmatzen duen bitartean begi bat ixten duen kameralaria, zabal-zabalik izaten ditut beti bi begiak. Nire zinema eta mundua ikus ditzaket aldi berean. Kameralari askok egingo dute horrela seguruenik. Oso lagungarria da eta.

Nire kameralari bilakatu nintzen hasieran, ez bainekien oraindik zer nahi nuen eta ez nion inori azaldu nahi zeren bila nenbilen. Kamera erabiltzen nuen

TABAKALERA

bitartean zerbaiten bila ibiltzen nintzen, beraz nola aurki zezakeen inork ni bi-latzen ari nintzen hori? Imajina ezazu itsu bat eta bere ondoan, bere orde eta bera izango balitz bezala, mundua ikusi eta sentitzen duen beste pertsona bat. Ez dauka zentzurik. Nire kameralari bi-lakatu nintzen, kamera nire zentzumen organoa baitzen. Eta asko gustatu zit-zaidan. Hala ere, egia esan, gero eta in-teresgarriagoa iruditzen zait beste nor-baitekin lan egiteko aukera. Bion arteko komunikazioan egon daitezkeen itzul-pen, hutsune edo porrota interesatzen zaizkit. Nik inoiz imajinatuko ez nuen ezer ekar lezake eta.

Muntaketan berriz, diktadore sama-rra naiz (barreak). Hori ez diot inoiz inori utziko. Erabat autoritarioa naiz. Ni neu eta editatze gela. Besterik ez. Nire ustez hor egiten da zinema. Ni ez naiz gi-doilaria, salbuespenen batekin, ez naiz inoiz gidoitik hasten. Forma ediziotik

ateratzen da. Niretzat zinema egiteko gozamina editatze gelan dago. Gozame-na da ustekabean zerbait probatu eta funtzionatzen duela ikustea. Mozketa eta lotura gehienak saiakeretatik atera-tzen dira. Lehenago bururatu ez zaizki-dan aukerak dira.

Soinuari buruzko ideia interesgarri bat aipatu duzu noizbait: soinuak erdian egoten uzten dizu. Nola egiten duzu lan soinuarekin eta nola erlazionatzen duzu irudiarekin?

Nire ustez pelikularen erdia soinua da. Pelikula mutu bat egitea erabakiko banu ere, soinua pelikularen zati handi bat izango litzateke. Agian soinua peliku-laren alderik subertsiboena dela esan-go nuke, ez baitugu soinuan hainbeste pentsatzen. Begiak buruaren aurreal-dean ditugunez, ikusten dugun edozein gauzak beti norabide bakarra dauka. Ikusten duzun hori beti egongo da zure

» “Soinua pelikularen alderik subertsiboena dela esango nuke, ez baitugu soinuan hainbeste pentsatzen. Ikusten duzun hori beti egongo da zure aurrean. Entzuten duzuna berriz, 360 gradutan dago”

» “Ez naiz filmatzen duen bitartean begi bat ixten duen kameralaria, zabalik izaten ditut bi begiak, nire zinema eta mundua aldi berean ikusteko”

» “Zinemaren helburua da ikusgai egitea idatziz, argazkiekin edo bakarrikzeta batekin ezinezkoa litzatekeena”

aurrean. Entzuten duzuna berriz, 360 gradutan dago. Nire ustez, sortzeko eta adierazteko, soinua irudia baino askoz hobe da. Uste dut ez garela kontura-tzen soinuak zein puntutaraino sortzen duen espazioa. Irudiak nora begiratzen dugun kontrola dezake baina benetan harrapatzen zaituena soinua da. Soinua enfatikoagoa da eta benetan begirada zuzentzen duena. Horregatik gustatzen zait soinua manipulatzeko: nola senti-tzen dugun harraldiaren denbora, nora zuzentzen dugun gure begirada, uniber-tsoa zein izugarri imajinatzen dugun. Irudiak hori lor dezake baina dirutza baten truke. Soinuak berriz, gela txiki bat edo hiri oso bat sentiaraz dezake eta askoz ere merkeagoa da. Oso eragin-korra da munduaren eskala soinuaren bidez sortzea. Niretzat soinua da gakoa. Soinua zinemagile izateari lotuta ez ba-lego, uste dut ez nintzatekeela zinema-gilea izango. ■